

Staar Gyula

Összetartozás

A Forrás és a Természet Világa

Két folyóirat egymásra találásáról, közös útjairól szeretnék írni. Az egyik most lett ötvenéves, a másik százötven. Az egyik címlapján hirdeti hovatartozását: szépirodalom, szociográfia, művészet. A másik címdalán ott látható az alapításkor viselt név is: *Természettudományi Közlöny*. E két folyóirat a Kecskeméten kiadott Forrás és a Budapesten készülő *Természet Világa*. Kérdezhetik: mi köthet össze egy szépirodalmi és egy természettudományos kultúrát terjesztő folyóiratot? Természetesen a közös gondolkozásmód. Vagyis emberek, akik ugyanazt vallják: nem érdemes két kultúráról beszélni, hiszen összetartozunk.

A mi összefogásunkhoz azonban valakinek meg kellett tenni az első lépést. Ez az ember Füzi László volt, akkor a *Forrás* munkatársa. A *Természet Világa* Gyulai Pál utcai szerkesztőségébe 1986-ban levél érkezett Kecskemétről, a Szabadság tér 1/A-ból, s ebben Füzi László arra kért, készítsek a *Forrás*ba interjút Simonyi Károly professzorral. A felkérés a szívemhez szólt. Abból a városból érkezett, ahol gimnáziumi éveimet töltöttem. A Katona József Gimnáziumban érettségiztem, ott olyan tanároktól kaphattam tudást és emberséget, mint Hordós Károly osztályfőnökünk, Iványosi-Szabó Tibor történelemtanárunk, és a matematika szigorú apostola, Szemerey Andor. Ma is hálával gondolok rájuk, ráadásul Iványosi-Szabó Tibor tanár úrtól mindmáig tanulhatok, a *Forrás*ban megjelenő remek tanulmányait olvasva. A felkérés visszautasíthatatlan is volt, hiszen olyan tudóstanárról kért életútképet, akit nagyon tiszteltem. Többször elmondtam, leírtam, életem nagy adományának tartom, hogy Simonyi Károlyt megismerhettem, hogy idővel barátságába fogadott. A két kultúrát ötvöző nagyszerű könyve, *A fizika kultúrtörténete* hozott minket össze, 1979-ben, amikor a *Természet Világa*, akkor még fiatal matematika–fizika szakos szerkesztőjeként könyve megszületésének körülményeiről készítettem vele az első hosszabb interjút.¹ Füzi László felkérése újabb lehetőséget teremtett arra, hogy találkozhatunk, kérdezhessem, hallgathassam... Felhívtam telefonon, elmondtam, a *Forrás* szeretne megjelentetni egy vele készített életútinterjút. Ráállt, bár akkor már emelkedtek a maga köré épített falak. Az interjú megszületésének körülményeiről részletesen szoltam már ebben a folyóiratban, egy rá emlékező írásban.²

Hónapokig dolgoztam az interjú megformázásán, majd útjára bocsátottam a kéziratot Kecskemétre. Rövidesen megérkezett a válasz.

1 Staar Gyula: *Ezernyi évet fölvarázsló tudás*. Egy este Simonyi Károlynál. *Természet Világa*, 1980. 11. sz.

2 Staar Gyula: *Mindhalálíg sugározta tudását*. Emlékképek Simonyi Károlyról. *Forrás*, 2010. 10. sz.

Tisztelt Uram!

Másodpéldányon elvégeztem a rövidítést, ahogyan sejtettem, nehéz munka volt. Fájt a szívem a mondatokért, és az interjú fölépítése is olyan, hogy szinte lehetetlen a rövidítése. Igyekeztem a szerkezetet és az arányokat megőrizni, nagyon bízom abban, hogy ilyen arányban még elfogadják a rövidítést. Ha igen, kérem, vezessék át az első példányra, s várom vissza a kéziratot. Úgy gondolom, a szedett szöveg monotonosságát megtörné, ha pár fényképet is tudnánk közölni Simonyi Professzor Úrról. Az eddigi interjúkban nem közöltünk képeket, de a humán tudományok képviselőit a nagyközönség is jobban ismeri. Ez az interjú az egész életutat végigkíséri, ezért tán igényli is pár fotónak (esetleg dokumentumnak) a közlését. Örülnék, ha ezek beszerzésében tudna segíteni.

Barátsággal üdvözlö: Füzi László

Kecskemét, 1987. ápr. 30.

A Simonyi Károllyal készített életútinterjú a *Forrás* 1987. évi 10. számának első írásaként jelent meg, képekkel. Simonyi Károly akkor még nem tartozott az ünnepeelt tudósaink sorába, pedig sokan tudták, hogy 1951-ben Sopronban ő hozott létre először Magyarországon mesterségesen gyorsított részecskékkel atommag-átalakítást, híres szakkönyvein mérnök- és fizikusgenerációk nőttek fel, műegyetemi előadásai mindig „teltházások” voltak. Csak hát, nehezen bocsátották meg neki, hogy 1956-ban hagyta magát megválasztani a Központi Fizikai Kutatóintézet Forradalmi Bizottsága elnökének.

A nyolcvanas évek végén velünk is nagyot fordult a világ. Füzi László a *Forrás* főszerkesztője lett, engem pedig a *Természet Világa* irányítására kértek fel. Ma már tudjuk, mekkora keresztet vettünk akkor a vállunkra, de boldogan cipeltük (ő még ma is ezt teszi), mert elképzeléseink szerinti szellemi műhelyek kialakítására nyílt lehetőségünk. És persze, ekkor azonnal egymásra is gondoltunk, mert megvalósítandó terveink közé beletartoztak egymás világai.

Mielőtt azonban közös útjainkról szólnék, feltehetjük a kérdést, miért éppen a *Természet Világába* küldte levelét Füzi László, Simonyi-interjút kérve a *Forrásba*. Erre ő maga adott választ, amikor a Magyar Tudományos Akadémián 2004-ben a *Természet Világáról* beszélt:

„Meghatódva állok itt, egy százharmincöt éves folyóirat köszöntésekor. A magyar művelődéstörténetben ritka, hogy évszázadosnál korosabb folyóiratok létezzenek, hiszen az évszázadosnál nagyobb kor azt jelenti, hogy történelmi korszakokat, világháborúkat, forradalmakat, ellenforradalmakat, rendszerváltásokat kellett túlélnie egy lapnak, pedig megszokhattuk már, hogy a politikai történések mindig mindent maguk alá hajtanak. Örömmel tapasztalom, hogy ez mégis így az élet minden területén...”

Tulajdonképpen Vekerdi Lászlónak kellene itt állnia helyettem, s neki kellene beszélnie a *Természet Világáról*. Két okból is Vekerdi Lászlónak kellene itt állnia. Az egyik ok az, hogy tíz évvel ezelőtt ő írt alapvető tanulmányt, köszöntőt az akkor százhuszonöt éves Természettudományi Közlönyről a *Forrásban*... A másik ok, ami miatt Vekerdi Lászlónak kellene itt állnia, az, hogy valójában ő ismertette meg a *Természet Világával*, annak szerkesztőségével. Még a nyolcvanas évek közepén mondta: »Ha jó és alapos interjút akarsz közölni, akkor keresd meg Staar Gyulát a *Természet Világánál*.« Megkerestem, s ennek folyományaként jelent meg a *Forrásban* a Simonyi Károllyal készített interjúi közül az első, talán a legterjedelmesebb, s talán a leg súlyosabb, Iszonyú

rendet vágtam... címmel. Tulajdonképpen ennek az interjúnak a közlésével kezdődött meg a Természet Világa és a Forrás közötti kapcsolat. Ennek a kapcsolatnak az egyik legfontosabb mutatója a kilencvenes évek közepén megjelentetett, A századvég szellemi körképe című kötet. A könyv a Németh László Társaság égisze alatt, Sándor Ivánnak, a Társaság akkori elnökének a kezdeményezésére, ösztönzésére jött létre, három folyóirat, az Iskolakultúra, a Természet Világa és a Forrás közreműködésével. A Természet Világa segítségével jutottunk hozzá Beck Mihály, Bencze Gyula, Koch Sándor, Schiller Róbert és Toró Tibor alapvető fontosságú tanulmányaihoz...

A Természet Világa szerkesztőbizottságának tagjai között számos olyan természettudóst találunk, aki a humán tudományokban, az irodalomban és a művészetekben is jártas, erről talán éppen nekem kell szólnom. Schiller Róbert új könyvének a címét idézem: Egy kultúra között. Ez a cím s a mögötte álló gondolkodás önmagában is tagadja a kultúra kettészakadásának tényét, és csupán felkészültségünk hiányára hívja fel a figyelmet. Úgy gondolom, manapság éppen a Természet Világánál őrződött meg a szellem emberének magatartása úgy, ahogyan azt Németh László megfogalmazta.

Az eddigiekben elmondottak alapján akár egy kapcsolati hálót is lerajzolhatnánk. A fizika kultúrtörténetének szerzője, Simonyi Károly kapcsolatot tartott Németh Lászlóval, Németh László legjobb olvasója és értője, Vekerdi László hívta fel a Németh László-kutatók figyelmét a Természet Világára, s azokra a tudósokra, akik a lap körül tevékenykednek.³

Rögzítsük még, hogy A századvég szellemi körképe kötetet a Jelenkor Kiadó jelentette meg Pécsen, 1995-ben. A könyv szerkesztőbizottsága: Füzi László, Géczy János, Poszler György, Sándor Iván (elnök), Staar Gyula és Vekerdi László. A könyv bevezető írásában Sándor Iván így fogalmazta meg a közös célkitűzést: „Kitűnő tudósokat, művészeket kérünk fel arra, hogy mondják el felismeréseiket a történettudomány, a filozófia, a természettudományok, az etika, a vallásbölcselet, az esztétika, az irodalom, a színház témaköreiben. Miről tehát? Arról, hogy mit látnak ma a legfontosabb kérdéseknek, hogyan jellemeznék a századvég »hiány-szituációját«?; mi van ma még rejtve, amire kifejezéseket nem találunk, de amit illő volna már fogalmakká avatni?; mi van elmúlóban, mi születőben?; merre vezet az út, amelyen rátalálhatunk önmagunkra, és kifejezhetjük azt, ami már kétségtelenül egy másféle kultúrkorszak jeleihez tartozik hozzá?; mit jelent a korábbi igazságok elfogadása helyén a keresés útonléte, és melyek azok a másféle tények, amelyekhez közel hajolva lehetne az élet, a tudomány, a művészet »új szótárain« töprengeni?”

Most, amikor újra kézbe vettem a könyvet, feltűnt, hogy az Akadémián mondott köszöntőjében Füzi László a kötethez hozzájárulást adó Természet Világa-szerzők között nem említette Vekerdi László nevét, pedig az ő nagy tanulmánya is ott szerepel a kiadványban. Azután rájöttem a megoldásra: Vekerdi Lászlót az irodalmárok és a természettudományok művelői is sajátjuknak tartják. Ezt a Forrás főszerkesztője egyik írásában szépen meg is fogalmazta: „...a tanácskozáson döbbsentem rá, hogy a különböző szellemi, politikai, szakmai irányból érkező előadókat egyetlen ember, Vekerdi László tisztelete kapcsolta össze.”⁴

3 Természet Világa, 2004. 7. sz.

4 Budapest-Zugló Önkormányzata és a Németh László Társaság – a Forrás, az Iskolakultúra és a Természet Világa szerkesztősége szellemi támogatásával – által, A századvég szellemi körképe címmel

Úgy tűnik, lapkészítő emberként is megmaradt a pedagóguslelkem. A *Forrás*-ban megjelent újabb hosszabb interjúmat is egy legendás fizikatanárral készítettem.⁵ 1988-ban íródott levélben találtam meg ennek az előzményét. Amerikából küldték, Tarrytownból, feladója Stephen W. Bogyo, vagyis Bogyó István. Leveléből idézve kezdtem a *Forrás*-ban megjelent Vermes-interjút:

„Kedves Staar szerkesztő úr!

Én az 1933–34-es években jártam a budapesti fasori gimnáziumba. Vermes Miklós matematika-, fizika- és vegytan tanárom volt. 1948-ban útlevelemmel kivándoroltam az Amerikai Egyesült Államokba, mert 25 éves koromra a magyar kormány kétszer tett selejtlistára: először őseim vallása nem tetszett, utána a gazdaságvezető édesapám foglalkozása. Így hát igyekeztem korai éveimet elfelejteni.

Magyar származású feleségem unszolására 1984-ben látogattam haza először. Néhány volt osztálytársam meghívott vacsorázni, ezen az estén találkoztam újra az akkor 79 éves Vermes Miklóssal. Mindenki más megöregedett, ő ugyanolyan volt, mint valaha.

Megkérdeztem, mit csinál a vakáció alatt, elmondta, szeret utazni. Ez adta az ötletet, hogy megszervezzem a tanár úr egy hónapos amerikai látogatását. Több mint 30 odakint élő ex-fasorista járult hozzá a költségekhez, akik az ország különböző pontjain vállalták az idegenvezető szerepét is egy precízen összeállított program szerint.

Vermes tanár úr 1986. július elsején érkezett egy gutaütően forró délutánon. A gondosan kitervelt útiteroból minden pihenőnapot elsikkasztott. Fölmászott New York, Chicago, Washington, Toronto, Montreal magas épületeire, lefúrta magát a földalatti vasút hálózatába, a Niagara-vízesés alá; helikopterrel átrepülte Manhattan vidékét...”

Bogyó István később még azt is megírta, hogy: „1984-ben, viszontlátva Vermes Miklóst, szó esett a fasori tanári karról. Megemlítettem neki, hogy az egyik német származású tanár azokban az iszonyú években egyre jobboldalibb érzelmekről tett tanúbizonyosságot. – Hát ezt teljesen hibásan érezte – válaszolta Vermes –, az illető 1944-ben saját biztonságát kockáztatva naponta ment a gettóba diákjain és barátain segíteni. Erről több életben maradt ember tanúskodott. – Akkor örülök, hogy tévedtem – feleltem, s erről több szó nem esett. A következő évben, amikor Vermes amerikai látogatását szerveztem, több mint hetven kint élő tanítványával kerültem kapcsolatba. Tőlük tudtam meg, hogy azokban az időkben Vermes is naponta járt a gettóba másokon segíteni. De ezt nem tartotta érdemesnek megemlíteni.”

A *Forrás* Vermes-interjúval megjelent számát természetesen frissiben postáztam Bogyó Istvánnak. Megírta, hogy azt a számot a Fasori Evangélikus Gimnázium Amerikában élő öregdiákjai kézzől kézre adták. Közülük többen neves emberek lettek: zongoraművész, fizikaprofesszor, gyógyszervegyész, mérnök, mezőgazdász, matematikus, ügyvéd, üzletember... Megható és tanulságos, hogy egy szakmailag kiváló, emberségével is példát adó tanár évtizedek múltán is milyen összetartó erő lehetett.⁶

rendezett tanácskozás. (Budapest, 1994. március 4–5.)

5 Az örökéző. Beszélgetés Vermes Miklós Kossuth-díjas fizikatanárral. *Forrás*, 1989. 4. sz.

6 Örökítsük meg itt azoknak a volt fasori diákoknak a nevét, akik a Bogyó István szervezte Vermes-vendéglátás aktív részesei voltak Amerikában és Kanadában: Böhm János, Dach György, Deutsch

Simonyi Károly és Vermes Miklós a szakmai és emberi kiválóság példaképévé vált. Ma már iskolák, díjak, tanulmányi versenyek őrzik a nevüket, szobraik állnak, az utókor tiszteletet ad elismerésre méltó életművüknek. A *Forrásban* megjelent interjúikat azóta több helyen átvették, idézetek forrásaivá váltak. Jó visszagondolni arra, hogy velük léphettem be a *Forrás* szerzőinek táborába. Így váltam a folyóirat állandó, ha nem is gyakori szerzőjévé. Az eltelt három évtized alatt életútinterjúimmal a *Forrásban* is több arra érdemes természettudóst bemutathattam. Mondhatni, ez lett a műfajom. Szerénytelenség lenne sorba venni mindannyit, itt csak az utolsót említem, melyet a tehetséges fiatal szegedi matematikátörténésszel, Szabó Péter Gáborral készítettem. A *Forrás* 2018. szeptemberi számában jelent meg, *A matematikátörténet levelező tagja* címmel. Azt azért el kell ismernem, hogy a legtöbb hivatkozás ma is a *Forrásban* megjelent első Simonyi-interjúmra történik. A legendás műegyetemi professzort méltatók rendszeresen idéznek ebből a beszélgetésünkből. Amikor Simonyi Károlyra emlékező előadásra kérnek, magam is innen szemezgetek. Az Egyházásfalu összevont osztályú általános iskolájából induló, szellemóriássá váló ember jellemét jól példázza az a szövegrész, amit soha nem felejték elmondani:

„Testvéreim és édesanyám körében értettem meg igazán, hogy a szakmán kívül eső lényeges kérdésekben a józan, értelmes ember pontosan annyit ér, mint a legtanultabb fő. Szakmáról, természetesen, nem vitáztunk. Ők tudták, hogyan, mikor kell vetni a gabonát, én meg gyorsítót tudtam építeni. Erről nem volt vita. De minden testvérem, édesanyámról nem is szólva, egyenrangú félként vitatkozott velem olyan kérdésekben, mint a nagyon bonyolult rendszerek megítélése: az emberi társadalomé, az emberi erkölcsé, az emberi kapcsolatrendszereké. Később ugyanezt éreztem a fiaimmal szemben is, sőt lassan unokáim is vitapartnereim lesznek. E kérdések vizsgálatánál a józan ítélőképességű hétköznapi ember soha nem tévedhet akkorát, mint a szakmabeli. Hiába voltam »tanult ember«, soha nem találtam olyan érveket, melyekkel lehengerelhettem volna testvéreimet. Egyszerűen azért, mert ilyen érvek pedig nincsenek! Ez két dologra kell, hogy figyelmeztessen: szerénységre és a józan ész megbecsülésére. A nagyon bonyolult dolgok iránti alázatra és a többi embertársammal való teljes egyenjogúság elfogadására. Mert a szakma az szakma. Van, aki szalámit árul, van, aki elméleti villamosságtant. Ezek nem lényeges dolgok. A lényeges az, amiről nem beszélünk, mégis ez a kultúra végső, legfontosabb tartópillére: a tartás, az etika.”

A *Forrás* és a *Természet Világa* közötti hídverő tehát Vekerdi László volt, aki nemcsak összekötött minket, hanem íásaival is sokat tett azért, hogy olvasótáborainkat megismertesse a másik folyóirat világával. A *Természet Világa* jeles évfordulója múltával írása jelent meg a *Forrásban*, *Kötetbíráló és köszöntő a Természettudományi Közlöny 125. évében* címmel.⁷ Ebben hozzáértő bölcsességgel tekinti át a nevezetes évfolyam természetét, írásait, külön kiemelve a középiskolások írásait közreadó diáklap-mellékletet:

Dénes, Domán Miklós, Katona Gábor, Kun József, Lénárd Sándor, Mendelsson György, Moravcsik Mihály, Okány Lajos, Palócz Henrik, Schiffer János, Síki Béla, Strasser Alfréd, Streisinger Ervin, Szabó Gusztáv, Ungár Péter.

⁷ *Forrás*, 1995. 5. sz.

„A lap gazdag és reményt keltő újítása a Diákmelléklet... Az íráskok többsége, s igencsak legjava a város vagy az iskola egy-egy nagy tanáráról-tudósáról szól, vagy az iskola, a város, a környék valamilyen kincseről vagy jellegzetességéről. A diákok, s nyilván a tanácsadó tanáraik is, jól ismerik a terepet, amely az életkor adottságainak leginkább megfelel, s ahol az ifjú írók felnött kollégáikkal minden tekintetben egyenrangúként és egyforma eséllyel indulhatnak: épp ezért is illik annyira szervesen a lapba a Diákmelléklet, s nem szorul valamiféle ifjúsági gettóba. De túl ezen, jelzik tán az íráskok általában a mentalitás változását; a helyi és a kézzelfogható megbecsülésének a növekedését, helykeresésünk kezdeteit, magunkra találásunkat bármiféle bezárkózás nélkül, a kiszabadulás igényét a kirekesztő felzárkódsíból.”

A Természet Világa diáklapját, s az ehhez szerzőket toborzó Természet-Tudomány Diák pályázatot Simonyi Károly is szívéhez közelinek érezte. A *kultúra egysége* címmel 1995-ben különdíjat alapított a Kárpát-medence magyar anyanyelvű diákjainak. Ennek kiírása szerint a különdíj a humán és a természet-tudományos kultúra összefonódását hivatott bemutatni. A középiskolás diákok írásainak elbírálására Füzi Lászlót, Radnai Gyulát és Vekerdi Lászlót kértem fel. Megható volt látni, milyen szerető gondoskodással igyekeztek megmutatni a fiatalok írásaiban rejlő értékeket. Többször először Kecskemétről érkeztek vissza a méltató sorok, már december végén. Volt év, amikor Vekerdi László a Mária utcából, kórházi ágyából felkelve, télikabátban, kezében a kéziratokkal, és a róluk, és rájuk írt véleményével sietett át a Gyulai Pál utcába, szerkesztőségünkbe. – Jó isten, Laci bácsi, ezt igazán nem kellett volna! Megfázol, mi lesz veled? – aggodalmaskodtam. – Jó, jó – morgolódtott –, de ezek a fiatalok már biztosan nagyon várják az eredményt. Leültettük, a lányok forró teát készítettek, megittattuk vele, még egy plusz pulóvert is ráeröltettünk, utána kísértem vissza a kórházba. A márciusi díjátadó ünnepségen már ő osztotta a Kossuth Klubban a nyertes diákok jutalmait. Mindenkihez volt egy fölemelő, további munkára biztató szava. Értékelései összegzéseként pedig felhevülten kiáltotta a fiatalságnak: „Itt az is nyert, aki nem nyert!”

Ágyam fölött, karnyújtásnyira, a könyvespolcon őrzöm a *Forrás*-műhely egyik csodaszép kötetét, *Homok-haza*⁸ a címe. Arra kértem Vekerdi Lászlót, méltassa ezt a könyvet a *Természet Világában*. – Jó, de akkor írok egy másik cikket is, a most megjelent *Matematika*⁹ különszámokról, azt pedig a *Forrás*ba. – Nagyon jó lesz – lelkesedtem –, majd Füzi Lacival egyeztetjük, hogy ugyanabban a hónapban jelenjen meg a két írás, és hivatkozunk is egymásra. Vekerdi László egyik írása *Homok-haza* címmel jelent meg a *Természet Világában*, a testvére pedig *Matematika-haza* címmel a *Forrás*ban. Mindkettő 1999 novemberében látott napvi-

8 *Homok-haza. Irodalmi képeskönyv Bács-Kiskun megyéről*. A kötet anyagát válogatta és a kötetet szerkesztette: Füzi László, a felvételeket készítette: Walter Péter, a kísérő tanulmányt írta: Csatári Bálint. Forrás Kiadó, Kecskemét, 1998.

9 *Matematika*. A Természet Világa 1998. III. különszáma. A különszám összeállítója: Staar Gyula, szakmai óre: Császár Ákos.

lágot. Szerkesztői megjegyzés tudatta az olvasóval az ikercikk létezését, utalva a két szerkesztőség példát adó együttműködésére.¹⁰

Abban az évben közös *Forrás* és *Természet Világa*-estet tartottunk szülőhelyemen, Lajosmizsén. A helyszín a Városi Művelődési Ház és Könyvtár, a régi Dózsa mozi (bocsánat, filmszínház) 1997-ben emberszabásúra formált épülete volt. Diákként sok filmet megnéztünk itt, az akkoriban újdonságnak számító szélesvásznú moziban. Harmadik vagy negyedik osztályos gimnazisták lehetünk, amikor Hordós Karcsi bácsi, aki a magyartanárunk, és olasz szakos is volt, elmondta, hogy látott egy nagyon jó olasz–francia filmet, a Rocco és fivéreit. Sajnos mi nem kaphatunk rá jegyet, mert korhatáros, de idővel ne mulasszuk el megnézni, mondta. Nem vártunk addig, a kecskeméti osztálytársak eljöttek Lajosmizsére, közös filmnézésre a Dózsa moziba, itt kisebb volt a lebukás veszélye. A mozi után már nem volt mivel hazamenni Kecskemétre, a fiúcsapat Reszler Ákos¹¹ osztálytársunknál aludt: díványon, fotelben, földön, ahol lehetett. Nem gondoltam volna, hogy egyszer majd egy patinás folyóirat főszerkesztőjeként, illusztris társasággal, újra kecskeméti barátokkal ülök majd itt, a hely szellemétől megérintve, de most már nem a nézőtérén.

Úgy látom, kissé elkalandoztam. Visszatérve a közös estünkhöz, a Forrást Buda Ferenc (akkor még nem Kossuth-díjas, de) kiváló költő és Füzi László főszerkesztő képviselte, tőlünk Kapitány Kati, Németh Géza szerkesztő kollégaim és jómagam voltunk ott, valamint a minket összekötő Vekerdi László. Mi a folyóiratainkról beszéltünk, munkánkról, s akkor Laci bácsi hirtelen kitágította a horizontot. Ma is érzem lobogását, hallom elgondolkodtató mondatait:

„Veszélyes dolog a történetírást hazafiúi műfajként kezelni, váltig ragaszkodni az ilyenféle kérdés feltevéséhez: kinek a hazája? Miénk? Tiétek? Övék? Ebből más, mint tragédia, nem jöhet ki. Tragédia, merthogy ettől egymásnak eshet két ország.

Mindaddig, amíg ezek a fogalmak, történelem, tudomány, haza nem rendeződnek, nem sok remény van arra, hogy a népek valamiféleképpen összeférhessenek, hosszú távon is békességben éljenek. Mihelyt a szakmai felügyeletből kiszabadult történelem a politikusok kezébe kerül, veszedelmessé válhat.

A tudománytörténetet azért szeretem, mert a „nagy történetírással” ellentétben más hazát teremt. A tudománytörténet-írásban fölépíthető egy másféle haza: Homok-haza és Matematika-haza, melyek mindenkiéi. Ilyen az igazi haza, mint ez a kettő. Így, egymás mellett kell felmutatni őket. Lassan, nem gyorsan, mert hiszen ma még a hazafiúság korában élünk. Mert ma még az Európai Unióban is egymásnak szegülnek a különféle hazák.

Valamiféleképpen elterjed majd egy másféle, sokkal szelídebb, sokkal békésebb felfogása a hazának. Olyan hazáknak, amikben egymás mellett is, nem egymás ellenében lesz élhető az életünk.”

10 „Vekerdi László írásának közlésekor felhívjuk Olvasóink figyelmét a szerző *Homok-haza* címmel a *Természet Világa* című lap e havi számában megjelenő, a gondozásunkban napvilágot látott kötettel foglalkozó írására. Reményeink szerint a *Természet Világa* és a *Forrás* szerkesztőségének nem előzmények nélküli együttműködése segítheti a humán és természettudományos érdeklődésű olvasók másik területen való tájékozódását. (A szerk.)”

11 Reszler Ákos (1944–) Gábor Dénes-díjas villamosmérnök, a *Természet Világa* szerkesztőbizottságának tagja, a Scan-Soft Recognita vezérgazgatója.

Keresgéléseim közben kézzel írt levelet találok, 2003 utolsó előtti napján vetették papírra a sorokat:

Kedves Gyuszikám!

Hétfőn, 30-án beszaladtam a Simonyi-pályázat dossziéjával, de zárva volt az ajtó, így hát a portán hagytam. Megígérték, hogy átadják, de ha véletlenül mégsem történt volna meg, keressétek! Egy meglehetősen megviselt barna borítékban van, ráírva, hogy Természet Világa Szerkesztőségének. Hozzá külön borítékban az „osztályozás”.

De főként azért ugrottam be, mert reméltem, hogy találkozhatunk. Szerettem volna kicsit beszélgetni veled, egyebek közt arról, hogy Füzi Laci írt: Most jött meg Staar Gyula kötete, a matematikusokkal folytatott beszélgetéseket tartalmazza. Írnál róla nekünk? Gyula miatt is, meg a könyv miatt is. (Ahogyan tudós cikkekben szokás írni: „kiemelés tőlem”.) Ezzel párhuzamosan megírnám a telefonbeszélgetésünkör említett „páros recenziót” a Füzi Laci szerkesztette Bronztű, sisak... Történelmi képeskönyv Bács-Kiskun megyéről című kötetéről. Nagyon szép könyv, és tán (a Szabó Árpád képoldalhoz hasonlóan) néhány találó képet is válogathatnánk hozzá? De minderről és egyebekről majd szóban.

Ha minden passzol, jan. 2-án elutaznánk Bükkfürdőre 2 hétre. Judit lábára nagyon ráfér, és rám is egy kis pihenés, tán ott nyugodtan töprenghetek a „... és teremtett világuk”, meg a „Bronztű, sisak...” recenzióján.

A viszontlátásig szeretettel ölel: Laci

Vekerdi László tehát újabb Forrás–Természet Világa ikerírást tervezett, ezek elkészültek, és megjelentek a két folyóirat májusi számaiban.¹² A Bronztű, sisak... képeskönyvről írt olvasónaplójából ideidézek cseppnyit:

„Ember és táj egymásra utalásának szakszerű bemutatása végigkísér a könyvben. Szakszerű és szerény: a könyvből üdítően hiányzik bármiféle öntetszelgő tudálékosság. A szerzők szövegei egyszerűen és természetesen simulnak az idézetek és a képek szakértelemmel válogatott panorámájába. Lényegre törően tömör kommentáló vagy összekötő művoltukban inkább kiemelnek, mintsem értelmezni igyekeznek: szemügyre veszik és segítenek szemügyre venni az olvasónak azt, ami lényeges. »Madártárolat és békaperspektíva egyaránt hiányzik ebből a költészetből«...

Mindjárt ahogyan a tájon a szakszerű régészeti ásatások során felszínre került tárgyakhoz kapcsolódva mutatja be a könyv a régió korai történetét: egy újkori hombáredény, egy rézkori kétosztatú tál, egy bronzkori egyfülű edény, bronz és arany ékszerek, az i. e. II. század körüli kelta nő viselte övlánc, egy római dísztal, egy avar fejedelem övdíszzei jelzik és jellemzik azokat az életmódbeli, gazdasági, technikai, népességtörténeti változásokat, melyek a földművelésre és állattenyésztésre való áttéréstől az avar uralom Nagy Károly általi felszámolásáig követték egymást, meghatározva „a mérsékelt antropogén tájformálás évezredei”-t. Megismerjük többnyire a régészeti felfedezés körülményeit is; múlt és jelen egymásra vetül, és mintha a címadó verssor egészülne ki Buda Ferenc szép költe-

12 Vekerdi László: *Bronztű, sisak... Történelmi képeskönyv Bács-Kiskun megyéről*. Szerkesztette: Füzi László. Forrás Kiadó, Kecskemét, 2002. (Természet Világa, 2003. 5. sz.)

Vekerdi László: *A kör négyesgyögesítése*. Staar Gyula: Matematikusok és teremtett világuk. Vince Kiadó, Budapest, 2002. (Forrás, 2003. 5. sz.)

ményéből, a Himnusz hazából: Rakosgatok félig vakon / bronztű sisak üres flakon / lókoponya lúd mellcsontja/törött mondat kettőspontja / ami lenn volt itt van felül / mind az egész összevegyül / kő nyílhegyek kengyelvasak / töltényhüvely tejestasak...”

2004-ben újabb nagy összefogásra készülődtünk. Közeledett nyáron Vekerdi László nyolcvanadik születésnapja. Újabb lehetőség arra, hogy általa, őt köszöntve megmutassuk, mennyire összetartozik a humán és a természettudományos kultúra. A *Természet Világa* egy Vekerdi-különszám megjelentetését tervezte, melyhez Füzi László, Herczeg János, Monostori Imre és Olasz Sándor, a kecskeméti *Forrás*, a budapesti *Élet és Tudomány*, a tatabányai *Új Forrás* és a szegedi *Tiszatáj* főszerkesztőitől is kértem írásokat. Öröm volt építgetni ezt a meglepetésnek szánt kiadványt, egyvalamivel azonban nem számoltam: Vekerdi László irtózott attól, hogy őt ünnepeljék, hogy bármiféle díjat a nyakába akasszanak. A nagy tervezetést nem lehetett sokáig titokban tartani, valahonnan megtudta, hogy mire készülünk. Ma is emlékszem, nála jártam az Akadémia könyvtárában, utána a szeles Duna-parton kísért vissza a Kossuth térre, a metróállomáshoz, közben beszélgettünk. S akkor váratlanul azt mondta: „Megtiltom, hogy ünnepeljete!” Lelepleződve is határozottnak kellett maradnom, hiszen akkor már csaknem készen állt a Vekerdi-különszámunk. „Lacikám, én vagyok a főszerkesztő, s ha úgy látom, hogy jó lapszámot adhatunk ki, amire támogatást is szereztem, erről még a kedvéért sem mondok le.” Nem lett jókedvű a válaszomtól, érződött, nem igazán nyugszik bele. Mi azonban lelkesen szerveztük a köszöntését, a frissen megjelent különszámot először az ő kezébe szerettük volna adni. Ehhez egy szívéhez közelálló helyszínt választottam, gyermekkori barátom birodalmát, a Kecskemét közeli Nyíri-erdőben megbúvó kedves erdészházat. Amikor erről a találkozóról először említést tettem neki, komor lett, visszamenekült a könyvtárba. Mi lesz, hogyan köszöntsük fel, ha ott sem lesz? Utolsó próbálkozásként újra felkerestem az Akadémia könyvtárában. Elsoroltam neki, hogy Szegedről, Kecskemétről, Budapestről, a szerkesztőségekből mennyien jövünk el, hogy egy új különszámmal köszöntsük. Bizony, mi mindannyian akkor is találkozunk ennek érdekében a Nyíri-erdészháznál, ha ő nem jön el. Hosszú hallgatás után végre megszólalt: „Akkor mégsem tehetem, hogy ne legyek ott.” Én pedig boldogan telefonáltam az összeesküvő társaimnak a szerkesztőségekbe, hogy az ünnepelt is jelen lesz. Másnap mi a *Természet Világa* Somogyi Béla utcai szerkesztőségében találkoztunk, Laci bácsi is odajött, onnan indultunk a Nyíri-erdőbe. A szerkesztőségünk tagjain kívül az ünnepelttel együtt velünk jött a különszám szerzői közül Bencze Gyula, Koch Sándor, Radnai Gyula, Schiller Róbert, Terts István és a korábban kollégánk Dürr János, akinek a szíve itt maradt a *Természet Világában*. A lajosmizsei nyomdával megbeszéltem, hogy a frissen megjelent különszámból két csomagot készítsenek elő nekünk. Ennél a nyomdánál volt némi protekció, mivel akkoriban még többen dolgoztak ott olyanok, akiket Kati néni (Staar Gyuláné, született Prehoda Katalin), az édesanyám tanított matematikára. Emlékszem, amikor a *Matematika* különszámunk készült, s bizony abban a képletekkel sokat kellett birkózni a nyomdában, az osztályvezetőre azzal igyekeztem hatni, hogy nagyon ügyeljen, mert rajtam kívül az égből a matematikatanára is figyelni a munkájukat.

Becsületükre mondva, szép lett az a különszám, miként az *Együtt. V. L. köszöntése* különszámunk is, amiért a Nyíri-erdészház felé tartva beugrottunk a nyomdába. Az erdészháznál nagy bográcsban készült a gulyásleves, s ott volt már Szegedről feleségével Olasz Sándor, Kecskemétről pedig a *Forrás* csapata: Füzi László, Buda Ferenc és Bahget Iskander. (Monostori Imre akkor éppen betegséggel küzdött, de lélekben ő is velünk volt.) A nádtetős erdei pihenőhely hosszú faasztalánál azután mindannyian mondtunk az ünnepeltnek néhány jó szót, gondosan ügyelve arra, hogy a tiszteletére közös erővel megírt különszám legyen a középpontban, ne közvetlenül az ő személye. Azután ünnepélyesen felbontottuk a nyomdai csomagot, elcsendesülve nézegettük a folyóiratot, rendhagyó címlapját, melyen egy kerek kútból vizet felhúzó két ember volt látható. Háttal álltak az olvasónak: Németh László és Vekerdi László. A gulyásleves is finom volt, s talán a baráti társaság és a környezet is tette, régen láttam ilyen nyugodt, békés hangulatban Vekerdi Lászlót. Hazafelé indulva rövid látogatást tettünk Hetényegyházán Iskandernél, megcsodáltuk gyönyörű kertjét, folytattuk a baráti beszélgetést. Hazafelé vezetve az autóban megkövettem őt a szeretőn erőszakos köszöntésért:

– Amikor majd elolvasod ezt a különszámot, remélem, megbocsátod, hogy akaratom ellenére készítettk – mondtam. Megérintette a kezem: – Már most megbocsátottam. Régen éreztem ilyen jól magam, mint a mai nap, közöttetek, így együtt.

Röviddel ezután megjelent a Tiszatáj szép kiadványa is, mely a Vekerdi Lászlóról megjelent fontosabb írásokat gyűjtötte kötetbe.¹³

A *Természet Világa* 2006. októberi száma csodaszép erdélyi tájképpel jelent meg, a Gyimesek vidékéről. A felvétel készítője Bahget Iskander volt, a *Forrás* műhelyéhez tartozó fotóművész. A folyóirat belső színes oldalán válogatást is közölt alkotásaiból, munkásságát a lapban Füzi László méltatta:

„Bahget Iskander fotóművész a hatvanas évek végén érkezett Magyarországra, tanulni. Itt maradt, családjá, közben kialakult családjá tartotta itt, s a magyar világ, ahogy mondani szokta, a magyar tanya rejtélyes és nyílt világa. Munkássága számos ponton összenőtt a *Forrás* című folyóirat munkájával. Íróportréi, szociofotói nélkül a lap ma már elképzelhetetlen lenne. Mint minden nagy művésznak, úgy Bahget Iskandernek is vannak titkai. Az ő legnagyobb titka az, hogy Szíriából érkezettként miképpen is talált rá a magyar irodalom hullámhosszára, miképpen hallotta meg azt a hangot, amelyik a magyar irodalom nagy alakjainak a műveiket, munkáikat diktálta. A másik titok már mesterségbeli: Bahget Iskander írókról soha nem készített beállított képet. Ilyen vagy olyan modellekről igen, írókról, művészekről soha. Az ő képei akkor készültek, amikor az írók beszélgettek, műveikből olvastak fel, előadást tartottak, amikor azonosak voltak műveikkel. Az esetlegesben, a pillanatnyiban találta meg a legjellemzőbbet. Szociofotói is azt mutatják, hogy mélyen megértette a magyar irodalom alapállását, azt, hogy az irodalomnak mindig a szegények, a kiszolgáltatottak, ha tetszik, akkor úgy mondom, a létükben megaláztatott igazát kell képviselnie. Közben tevékenysége új ágaként megjelent nála a táj és a természet fotózása is. Amikor Algériában dolgozott, készített fotókat a sivatagról, a homok- és a kősvivatagról, aztán író barátaival tett útjain Erdélyről, írótáborokban a Dunáról és a csodálatos kis

¹³ Egy szabad ember. Írások Vekerdi Lászlóról. Szerkesztette: Olasz Sándor. Tiszatáj Könyvek, 2004.

szigetről, Veránkáról. Bármennyit is nézem ezeket a képeket, nem tudom elkülöníteni őket a szociofotóktól és íróportréktól. Ráncokat, redőket láthatunk, idilli pillanatok, bukolikus hangulatok és roppant feszültségek mutatják meg magukat a képeken. A táj emberi arca jelenik meg rajtuk.”¹⁴

A *Forrás* állandó szerzői közül Podmaniczky Szilárd József Attila-díjas író bemutatása a mi olvasóinknak is érdekesnek ígérkezett, hiszen ő matematika-fizika szakos tanárként végzett a Szegedi Tanárképző Főiskolán. Silberer Vera készített vele értékes beszélgetést. Két villanás az interjúból:

„...íróként is megmaradtam természettudósnak. Ebből sokszor furcsa helyzetek adódnak, nem értik, hogy én a nyelvet nem mindig úgynevezett irodalmi írásra, hanem inkább kutatásra szoktam használni. Tehát amit egy fizikus elvégezhet a tudományos apparátussal, én ugyanazt végzem a nyelvvél: mindig ismeretlen területeket keresek. Sokszor a szememre vetik, hogy mennyire különbözőek a könyveim. Hát azért, mert mindegyik más-más kutatási terület...”

Láttam a tévében egy Brazíliában élő csillagászt – még csillagász is akartam lenni annak idején –, volt egy teóriája, amit rá 8-9 évre bebizonyítottak. Az fantasztikus dolog! Ez az irodalomban azt jelentené, hogy nekem van egy teóriám, és azt úgy tudom megírni, hogy megjelenik valaki másnak az életében, és valósággá válik. Számomra ez jelenti, jelentené az írásnak az értelmét.”¹⁵

A *Forrás* és a *Természet Világa* előadóútja 2009. november 23-án Bajára vezetett. Itt a Szent László Általános Művelődési Központ diákokkal és tanárokkal teli könyvtártermében együtt tartottunk előadásokat, *A költők és a csillagok* címmel. Füzi László a költőcsillagokról beszélt, Zombori Ottó az égen láthatókról. Buda Ferenc Kossuth-díjas költő lenyűgöző versmondását áhítatos csendben hallgatták a diákok. Magam a folyóiratunk középiskolásokhoz szóló cikkpályázatáról, a fiatal csillagok kereséséről szóltam, a szakközépiskola tanára, a legjobb felkészítő tanárok sorába tartozó Nebojszki László pedig iskolájuk tanulóinak a *Természet Világa* diákpályázatán elért eredményeit vette sorba.

Legközelebb egy hideg téli napon, 2010. január 21-én álltunk együtt a Farkasréti temető Hóvirág utcai ravatalozójánál, Vekerdi László temetésénél. Sokan gyászolták őt a határainkon túli magyarság köreiből is. Tudvalevő, hogy mennyit tett a Bolyai-kutatás eredményeinek megismertetéséért széles horizontú tanulmányaival. Számos tisztelője volt a Bolyai-kutatók között, neki is köszönhető, hogy a többnyire a *Természet Világában* publikáló szerzők írásai a *Forráshoz* is eltaláltak. Az egyik jeles képviselőjük, Weszely Tibor írta ezeket a meghatározó sorokat, tőle búcsúzva:

„Vekerdi László örömmel kísért figyelemmel minden kutatást, amely a magyar nyelvterületeken történt. Sok publikációt recenzióval méltatott, maga is tartott előadásokat. Mi sem természetesebb, hogy mikor nálunk járt, s előadást tartott, a Bolyai-emlékhelyeket is felkereste. Szívszorító okom van ezt megemlíteni. Messzebből kell kezdenem. Amikor Bolyai János 1860. január 27-én meghalt, és január 29-én a marosvásárhelyi reformá-

14 Füzi László: *A táj emberi arca*. Bahget Iskander fotóiról. *Természet Világa*, 2006. 10. sz.

15 Silberer Vera: „Ez nem bonyolult, Lieserl, ezt hívják gondolkodásnak”. Beszélgetés Podmaniczky Szilárdal. *Természet Világa*, 2011. 10. sz.

tus temetőben elhantolták, a tisztnek kötelezően kijáró katonai kíséreten kívül három ember vett részt utolsó útján. Azután 1911-ben – amikor nevük már világhírűvé vált – Bolyai Farkas eredeti sírját kiszélesítették, s Jánost oda áttemették. Azóta apa és fia egy helyen nyugszik. Tavaly az egykori mulasztásokat, részvétlenséget feledtetni óhajtó Marosvásárhely elhatározta, hogy újabb gesztusként Bolyai János halálának 150. évfordulója napján, 2010. január 27-én, a nagy matematikus régi sírhelyét egy díszes kopjafa letűzésével jelöli meg. Meglehetően véletlen, de pont ezen a napon, ugyanazon órában, január 27-én, déli 11 órakor helyezték örök nyugalomra Vekerdi Lászlót a budapesti Farkasréti temetőben. Mi, marosvásárhelyiek, kopjafánkat körülállva, tiszteletünkkel és szeretetünkkel neki is fejet hajtottunk.”¹⁶

Bizony, a nyolcvanas évek óta sok értékes embert elveszítettünk, akik a két folyóirat kapcsolatának építői voltak. A múlt idő könyörtelensége elszomorít. Elmaradnak mellőlünk a példaképek, a változó világban szellemi biztonságot adók. Azonban a folytatás reménye is él. Néhány éve az ELTE Bölcsészettudományi Karának hallgatója keresett meg a *Természet Világa* Bródy Sándor utcai szerkesztőségében. (Most látom, hogy már a harmadik helyünket írom, e legutóbbi a laptulajdonos, a TIT székházában van. Igaz, egymáshoz közeli ezek a helyek, a nyolcadik kerületben. Ahogyan a folyóiratot alapító Természettudományi Társulat székháza is itt volt a közelünkben, az Eszterházy, a mai Puskin utcában.) A fiatalember hírt hozott Kecskemétről. Elbeszélgettünk, kiderült, hogy éppen egy konferenciát szervez arról a kérdéssel, hogy a természettudományok miként látják ma a bölcsészettudományokat. Természetesen érdekelt a téma, rávettem, hogy írjon majd nekünk erről a konferenciáról. Cikke azon a nyáron meg is jelent a *Természet Világában*.¹⁷ Nem úszta meg ennyivel, segítségét kértem, hogy Manfred Stern német nyelven megjelent könyvéhez¹⁸, mely matematikatörténeti és fizikatörténeti érdekességek gyűjteménye, kapcsolódással szépirodalomhoz, művészetekhez, filozófiához, bölcsész műbírálat találjon folyóiratunknak. Így lett azután a könyvnek két méltatója, egyikük a matematikai tudományok doktora, a másik magyar szakos egyetemi hallgató. A nálam járt fiatalember azóta elvégezte az egyetemet, 2017 augusztusa óta a *Forrás* csapatát erősíti. Fölsejlenek Kós Károly szavai: „A gyermekek pedig megnőnek, és az Úristen örök életet nevelő keze arcukra írja és szívökbe rója a szülők megfrissült arcát és vérének melegét.”

Azért, persze, még itt vagyunk mi „öreg”, akik természettudományos diplomával a fiókban is olvassák (néha írják is) a *Forrás* folyóiratot. (Vajon mennyien lehetünk, mekkora a közös halmazrész?) Amikor a hónap elején megérkezik levelesládamba a *Forrás* legújabb száma, ez nekem olyan érzés, mint amikor a hatvanas években csomagot kaptam otthonról, Lajosmizséről a budapesti kollégiumunkba. Abból a csomagból bizony mindenki evett, ki voltunk éhezve, különösképpen a hazai ízekre. Ma is igyekszem megosztani a nekem érkező „cso-

16 Weszely Tibor: *A Bolyaiak vonzásában*. Vekerdi László és a Bolyai-kutatás. Forrás, 2010. 4. sz.

17 Füzi Péter: *Többszörösen is határmezsgyén*. Természet Világa, 2015. 6. sz.

18 Manfred Stern: *Gott sprach: „Es werde Newton ...”* Mathematisch-physikalische Lehr- und Leergedichte. Verlag Dr. Kovač, Hamburg 2015.

magokat". Amikor a bölcsészlelkű Simonyi Károlyné Somossy Zsuzsát meglátogatom, mindig viszek neki *Forrás*-példányokat, a kiolvasottakat pedig hozom tőle haza. Ő pedig, kilencven év fölött is szellemi frissességben, sokadszor is kedvenc Proustját olvassa francia eredetiben, meg többek között a *Természet Világát* és a *Forrást*. Amit csak így nevez: „a barátja folyóirata”.

Akkor hát, mi is hozott össze minket, folyóiratainkat: Kecskemét, a Homokhaza, Vekerdi László, a közös gondolkodásmód? Feleletként egy emléket idézek. Költészetünk ösztönös zsenijével, a „didergő ezüstiúval”, Nagy Lászlóval beszélgetett költőtársa, Kormos István a Magyar Televízióban. 1975-öt írtunk akkor. Nagy Lászlónak csak néhány további évet engedett meg a sors. Elevenen él bennem az interjú utolsó képe. Kormos ezt kérdezte:

– Tegyük fel, ez a film megmarad. Mit üzensz azoknak, akik száz, ötszáz év múlva ülnek veled szemben?

A hófehér hajú költő tekintete messzibe révedt. Rövid hallgatás után válaszolt:

– Ha lesz egyáltalán emberi arcuk, akkor csókolom őket. Emberi szellemük, ha lesz, tudatom velük, üzenem: csak ennyit tehettem értük.

Vált az emlékezet: a Nobel-díjas Werner Heisenberg kítűnő könyvére, *A rész és az egészre*¹⁹ gondolok. A múlt század nagy fizikusa ennek a sétálva-beszélgetve gondolkozó könyvének megírását így indokolta: „*A tudomány emberek műve – túlságosan gyakran merül feledésbe ez a nyilvánvaló igazság.*”

A költő és a természettudós tehát, ha más-más szavakkal is, de ugyanazt fogalmazta meg: az ember, az emberi tényező fontosságára utaltak. A költészetben is, a természettudományban is.

Mi is így gondolkozunk. Tehát, bárhonnan nézem, az egymásra találásunk törvényszerű volt.

19 Werner Heisenberg: *A rész és az egész*. Beszélgetések az atomfizikáról. Gondolat Kiadó, Budapest, 1975.

E számunkat nyomta és kötötte a Print 2000 Nyomda Kft.

print 2000

NYOMDA KFT. KECSKEMÉT

6000 Kecskemét, Nyomda u. 8.

Tel.: +36 76 501 240; Fax: +36 76 501 249

E-mail: info@print2000.hu

www.print2000.hu

Folyóiratunk megjelenítését az Emberi Erőforrások Minisztériuma és
a Nemzeti Kulturális Alap támogatja.

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Nemzeti Kulturális Alap